

brandhout in de rivier smeeit, onze jongens voor onzen houtvoorraad postvatten en dien zoodanig wisten te beschermen, dat er geen enkel stuk meer uit verdween. Het waren goede kinderen; en ook wat betreft die vorken en messen trad hunne onschuld weldra aan het licht. Dit voorval maakte echter indruk op de kinderen, en deed hun de waarde van een goeden naam beseffen.

De laatste zondag brak aan. Ik vroeg mij onwillekeurig af wat er worden zou van die nauwelijks ontwaakte behoeften, en dit zoo kort en zoo ontoereikend onderwijs. Onder dien indruk eindigde ik mijne toespraak tot de kinderen, hen betuigende hoe leed het ons was hen te moeten verlaten. Ontmoedigd door het vooruitzicht dit nauwelijks aangevangen werk te moeten staken, zocht ik naar een troostwoord dat ons allen op kon beuren, toen eene kinderstem zachtkens zeide: „Gij gaat wel heen, maar de Heer zal nu met ons blijven.” Het was Georg, die aldus gesproken had, het jongentje dat vroeger gewenscht had te sterven, omdat hij het leven zoo treurig vond. Dit zijn woord deed ons allen goed, en bleef in aller harten als eene gezegende vrucht onzer kleine zondagschool.

Twee dagen later omringden de kinderen het rijtuig, dat ons naar het naastbij gelegene station zou brengen. Zij stonden daar reeds lang, hunne spelen vergetende en nauwelijks eenige woorden wisselende, over de paarden, het tuig, enz., allerlei zaken die zij doorgaans zeer belangrijk vonden. Het oogenblik van afscheidnemen was dáár. Wat al hartelijke omhelzingen! die kinderarmen hielden ons zoo vast ontsloten! In eens misten wij onzen lieveling, den kleinen Gerazim. „Zoo even was hij nog daar,” zeide een der kinderen, „hij kan niet ver af wezen.” Men roept hem; doch te vergeefs. Ik ga weér in huis, ik loop alle kamers door, en, daar zij leeg staan, ga ik de keuken binnen. Daar lag nu mijne verloren schaapje, neêrgehurkt bij den ledigen haard, zijne handen over 't gezigt en bitterlijk weenende. Dat de Heer het in zijnen naam beware, dit arme kind, en al de anderen, daar Hij toch hun trouwe Herder is!

CHRISTINE.

DORDRECHT,

OP DEN EERSTEN PAASCH-AVOND NA DE INNEMING VAN
DEN BRIEL.

EENE EERSTELINGE DER HERVORMING.

Wij nemen uit „De Bazuin” over het volgende, dat niet al onze lezers reeds zullen gelezen hebben, en wij hun zoo gaarne ter lezing gunnen.

Den Briel was genomen, en Alva zond Bossu uit Utrecht om de stad weder onder zijn juk te brengen. Doch Treslong en Roobol verbrandden de schepen of boorden ze in den grond, en men bestookte den aanvaller zoodanig, dat hij spoedig moest oprukken.

Bossu aldus genoodzaakt zijnde de vlugt te nemen, meende zich met zijne afgematte soldaten binnen de oude veste Dordrecht veilig te kunnen verfrischen en uitrusten. Doch dit viel hem deêrlijk tegen. Het volk kwam bij zijne nadering in rep en roer, roepende dat het den Spanjaard niet wilde toelaten; zoodat de Regering, ten einde verder tumult te voorkómen, den Burgemeester en een Raadsheer afzond, om Bossu te verzoeken dat hij niet binnen zou komen, terwijl men hem al wat hij tot verkwikking noodig had zou toezenden. De Regering dus „weigerde hem den ingang beleefdelyk,” — op den avond van 6 April 1572, den eersten Paaschdag.

Op dit, hoewel beleefd verzoek, kon de stadhouder Bossu zijne woede ter nauwernood beteugelen. Grimmig op den grijzen baard van den Burgemeester van der Myle wijzende, zeide hij tot zijn officieren:

„Dese ouden is mede de Koningh ontrouw.”

De Burgemeester antwoordde hierop echter: „dat hij de stad nu ook wel, gelijk hij dickwils en langh gedaen hadde, sonder soldaten, in gehoorzaamheyd van den Koningh zoude bewaren.”

De Regering der stad hield zich aan haar woord. Zij voorzag Bossu en zijne manschappen overvloedig van wijn, bier, brood en kaas, alsmede van schepen, en hiermede konden de Spanjaarden vertrekken. Dit deden zij dan ook, onder vele verwenschingen en bedreigingen, na moedwillig het naburig slot Develstein in de asch gelegd te hebben. De Dordtsche Regering mogt ondertusschen om hare weigering wel verblijd zijn. Bossu toch zocht op verraderlijke wijze binnen de stad Rotterdam te ko-

men, hetgeen hem ook gelukte, terwijl de Spanjaarden hun „toornigen moed met het bloed van meer dan 300 ingezetenen wreedelyk koelden.” De Regering van Rotterdam vereeuwigde deze daad door het volgende opschrift boven de Oostpoort te doen plaatsen.

„Den Grave van Bossu, met de Spanjaerts bloetgierich,
Int iaar 70 twee, April den negenden dach,
Landen hier als vrient, quam maar schofferig,
Vermoorde veel borgers met jammerlyck gelach.”

Maar wat meer is. Deze fiere weigering van de Regering te Dordrecht was de eerste stap tot den overgang der stad aan de zijde van den Vader des Vaderlands. Van dat oogenblik begint de vrijheid van deze oude Dirk-stad, hoewel de overgang nog een paar maanden achterbleef.

Bossu schijnt zich echter nog verzoend te hebben met de Dordtsche Regering, althans hij ontving daarna nog geld en wijn. Doch Alva trachtte op zijne beurt de stad te behouden, en zond den gouverneur van Breda en een Spaansch ingenieur om Bossu bij te staan. Ook de magistraten hadden sinds geruimen tijd maatregelen van waakzaamheid tegen de „kwaaddoeners” genomen, naar men zeide. De gezanten van Alva achtten dit echter niet voldoende, en reeds voor het einde van April waren vijf oorlogschepen tegen de Watergeuzen uitgerust, op 's lands kosten, ofschoon de stad maar eene onbeduidende som van haar voorschot terug ontving.

De bevelhebbers en de manschappen dier vijf „hoede-schepen” gehoorzaamden evenwel slechts in schijn de bevelen van Alva's kommandant, en bij eene schermutseling in Junij daarna, tussehen Spanjaards en Watergeuzen, schoten de hoede-schepen op de... Spanjaarden.

Ook kon de Regering in de stad op den duur de orde niet handhaven na zooveel aanstekelijke voorbeelden, als van Vlissingen, Enkhuisen, Hoorn en andere steden. Toch volhardde zij in de trouw aan haar Koning. Zij versterkte zich door verdubbeling der poortwachten, en door eene compagnie te vormen — doch het was reeds te laat. De meeste gildedekens, de hoofden der schutterijen en eenige leden van de Magistratuur kozen de partij van Willem I.

Om kort te gaan, de stad ging den 25 Junij, door behulp van Lumeij, aan den Prins over, welligt zonder éénige, doch zeker zonder vijandelijkheden van beteekenis, terwijl reeds in Julij hierna de eerste vergadering van Holland met den gemagtigde van den Prins te Dordrecht plaats had, waarbij zij beloofden zich naar het advies van den Prins te zullen gedragen en hem met geld te zullen bijstaan.

Geen wonder dat de „Geuskens” zongen:

„Seer dapper jaechden die Geuzen haar,
Aen den grondt die Spaengiaerts setten
Haer schepen, dat is openbaar;
Door die kley, met grooter vaer,
Heur vaendels sy sleepten naer,
Nae Dort, wilt hierop letten.

Die Spaengiaerds, begaet, met drek belaan,
Voor Dort sy deerlijk stonden,
En meenden in raeken alsoo saen,
Maer sy moesten buyten staen,
De borghers lietense niet ingaen,
Hoort al naer mijn vermonden.”

En hoort dan ook de klagte van frater Hendrik van Biesten, die Amsterdams trouw aan Koning Filips verheerlijkte in zijn lied:

„Die dit liedeken schreeff vol smert,
Bemide tgelooft met al syn hert,
Amsterdam tot loff gesongen,
Van een, die anghstigh sat benert,
Maer is den dans ontsprongen.”...

Hoort hem, als hij in zijn apostrophen o. a. Dordt toeroept:

„Dort, boven andere steden schoon,
Gij spande bijcans alleen de croon,
Hoe vielt gij den Coning teghen!
Verloren, tot uwen rechten loon,
Saligheyt, neering en segen.”

Verloren: zaligheid, nering en zegen! Nu, grove leugens zijn gemakkelijker te weêrleggen dan fijne. Een kort woord over de vestiging der Gereformeerde gemeente, zoo als die op den overgang van Dordrecht volgde, zal genoeg bewijzen.

Onder al deze beroerten had het volk zich reeds menigmaal, tegen den wil van den schout, rondom een leeraar verzameld om de woorden des heils te hooren — en nu kwamen nog op denzelfden dag van den overgang der stad, de Onroomschen „onder eenen Lindenboom, in den Kloveniers Doele” bijeen, vereenigden zich aldaar in het plegtige gebed tot God, die zulk eene heerlijke en onverwachte uitkomst had geschonken, en hieven, onder het storten van tranen van vurige dankbaarheid, blijde dankliederen aan. Wie er bij die gelegenheid gesproken heeft, en hoe talrijk de bijeengevoelde schare was, vermelden de geschiedboeken niet; alleen voegen zij er bij, dat bij die gelegenheid voor de eerste maal de doop aan vier kinderen werd bediend, en dat het eerste kind Cornelis van Beveren tot doopheffer had.”¹⁾

Bij de verandering die Dordt onderging, waren echter ook dáár als elders buitensporigheden te betreuren; doch stellig en zeker is het volgens de oorkonden, dat ze door de heffe des volks en de baldadige soldaten van Graaf van der Marck zijn gepleegd.²⁾

„De verandering dan was de Roomsche ten val, de nyeuwe belijders ten opbouw. Zoo heeft het God de Heere behaegt, Zijne waere dienst in de stad te planten en in weerwil van alle pogingen van 't rijk der duysternisse te bewaren tot Zijne eeuwge glorie...”

„Een clare dagh was uyt een ware nacht geboren, ende de sonne, naer een langhe en droefe verduisteringe wederom aangebroocken. Nu condon de belijders van Alvaes grouwelike tirannie in polityeq en schandighe dwang in consciencie verlost, onder protectie van Willem van Oraengien, loffelycker memorien, vrielyk den Heere dienen na den Evangelium. Die stille hadde geweest uyt vrees voor argh, werden levensvendigh en quamen serieslyck uyt voor 't gunt sy in de gedichtselen heurer gemoeden hadden verborgen gehalden en allen daghen quamen tot den ghelooovigen toe.”

Na reeds genoemde eerste vrije Statenvergadering, werd vervolgens de Augustijnerkerk van altaren en beelden ontdaan, aan de Hervormden gegeven „en is alzoo de Gereformeerde religie openbaarlyck ingevoerd.” In deze kerk werd den 25 of 26 Julij gepredikt — in tegenwoordigheid van Marix van St. Aldegonde en andere heeren der Statenvergadering door Johannes Lippius, welke predikant was geweest bij de Nederlanders die Alva's vervolgingen naar Wezel ontvlugt waren. Kort na Lippius kwam ook Wilhelmi als leeraar in de stad.

De gemeente bestond echter, zoo als men denken kan, uit weinige menschen, „bijnaer onbekend met de soetigheden des Evangeliums, en naauw den roock en smaek daer af hebbende;” slechts enkele gezinnen hadden een Bijbel; veel minder was er kennis der waarheid. Bovendien konden en wilden zij zich maar slecht aan de orde houden. Zelfs moesten de predikanten telkens nieuwe kerkeradsleden kiezen bij provisie, „dewyl hunne ouderlingen op hun dienst niet letten, maar liever de priesters tot „disputaciën van den vagevjer ende die heilige” uitdaagden, zoo als zij die alleen uit de sermoenen geleerd hadden. Men noemde „orde tyrannelic, zoo zoetelic was d' onorde.”

Alles was bovendien in een staat van strakke spanning. De Protestanten begonnen, op de geruchten uit andere plaatsen, en op voorbeeld van ruwe soldaten, ook in Dordrecht er aan te denken om „thuis alleen in te nemen;” 't welk maar al te spoedig gebeurde. De kloosters werden gesloten of tot paardenstal en geschutgieterij gebruikt; kapellen werden verwoest; de Grootte kerk van de sieraden ontdaan ten dienste der Hervormden; de Nieuwe kerk werd als kazerne gebruikt, en vele priesters vlugten. Toch liep alles zonder bloedstorting af.

Nadat men echter in dit tumult, in die geweldige omkeeringen den ongeduldigen geest had bevredigd, volgden angst en consternatie. Alles vreesde voor de bloedige roede van Alva. Handel en scheepvaart stonden stil, de winkels bleven op de klink, en de aanloop der vlugtelingen en soldaten deed de levensmiddelen in duarte stijgen. Aan geregelde godsdienstoefeningen was niet te denken. De opvoeding der kinderen werd verwaarloosd. De Roomsche onderwijzers waren gevlugt, en die der nieuwe leer zochten zich aldra tot predikanten te doen ordenen,

vooral wanneer hunne school verlopen was. De toestand was disperaat. „'t Was nu te Dort, dus geschapen, dat alles, zoo 't gewoonlick gaet, 't een goet uit 't aer, 't een quaed uit 't aer, averegts gingh; van buiten geen zegen; van binnen geen zegen. Hoe con 't aer? 't Bederf was ingevreten! 't volk verbastaerd door 't oorlogh, onorde en vremdeling. 't Kynd, school end' roede ontgaan, schavuytte met den soldaet; de geestelicken hadden slappe handen, ongebruikt de discipline, onbekreund van den Magistraet. d' Een riep om Spaengie als Israel om Egyptens vetpotten; d' aer beefde voor Jehovah's oordeelen, en bad als Abraham dat Hij die stad om enkele vroimen niet mogte oordeelen en als Sodomma ende Gomorra doen worden. Maer de Heere heeft geholpen en tot zijne eeuwige glorie de kercke op eenen vasten pedestal geschikt ende is staets wonderbare redder geweest.”

Zondag den 14 Junij 1573 werd de eerste poging aangewend tot opbeuring der Gereformeerde gemeente. Die het Evangelie aangenomen hadden, leiden toen in het openbaar belijdenis des geloofs af. Hierna werd een plegtige vast- en bededag gehouden; en had de verkiezing van zes vaste ouderlingen plaats, die veertien dagen daarna bevestigd werden. Den zondag hieraanvolgende, 5 Julij 1573, vierde men te Dordrecht voor de eerste maal het Heilige Avondmaal met 368 lidmaten. Onder deze bevond zich, zeer denkelyk, zijne Prinselyke Exellentie, onze Wilhelmus van Nassouwe, zaliger en roemrijker gedachtenissen, terwijl hij in 't zelfde jaar openbaar tot de Hervormde kerk was toegetreden. Den 14 Julij hield men weder een vast- en bededag voor de keuze van acht diakenen. Vervolgens maakte de kerkeraad een Consistorie-reglement voor zich, bestaande uit 12 artikelen. Toen voor de tweede maal het Avondmaal uitgedeeld werd, 13 Dec. 1573, naderden 463, en een jaar later 570 lidmaten de tafel des Heeren.

Zooals men ook uit het Kerkelyk Handboekje zien kan, werd de Synode der kerken van Holland en Zeeland in Junij 1574, binnen Dordrecht gehouden, waarvan art. XII bepalingen maakte, het onderwys betreffende.

„Wij Geuskens willen nu singhen,
In dezen Meyes tijd,
En van vreugde opspringen,
Dat ons God-gebenedijt,
Nu heeft gegeven reyn
Zijnen zegen machtich,
Wy sullen daarom, eendrachtich,
God geven den lof certeyn.”

„O princen, die wt u landen,
Alom de waarheyd clær,
Verlost wt Herodes handen,
Gevluchtet zijt voorwaer;
Valt God den Heere te voet,
Dat hy victorie wil gheven,
En wy so mogen leven,
Om te be-erven 't eeuwige goet.”

Het was de tijd, toen de Prins aan zijne Kommissarissen in Noord-Holland schreef:

„Wij willen niet nalaten ulieden voor antwoord te geven, dat aleeer wij deze zake en de beschermenisse der Christenen en andere verdrukten in deze landen aengevangen hebben, wij met den alleroppresten Potentaat der Potentaten alzulken vasten verbond hebben gemaakt, dat wij geheel verzekerd zijn, dat wij en al degenen, die vastelijck daarop betrouwen, door zijne genadige en magtige hand ten lesten toch ontzet zullen worden; spijt allen zijne en onze vijanden, zonder nogthans dat wij middelertijd eenige andere middelen, die ons de Heer der Heerscharen toegeschikt heeft, hebben of alsnog willen laten voorbijgaan.”

Als onze omgang verborgen is in God, dan zijn wij ook voor eeuwig in Hem geborgen.

Vriendschap is soms aardsch van wezen,
Maar de liefde is hemelvlam,
Die van uit den God der liefde,
D' Eeuwge zelf, zijn oorsprong nam.

¹⁾ Kerkelyk Dordrecht door Dr. G. D. J. Schotel.

²⁾ Van de schepen die Dordt bevrijd hadden, vertrokken er 16 naar Goreum, dat den 27sten Junij overging; waarna de negentien Gorcumse martelaren, alle Roomsche geestelicken, door Luceij in den Briel op gruwelijke wijze werden gefolterd en opgehangen.